

ÇALIŞAN BEKÂR KADINLARIN ŞİDDET ALGISI: YOZGAT ÖRNEĞİ*

Büşra UZUNER AKÇIL¹
Esra GEDİK²

Öz

Günümüzde toplumsal sorunlardan bir tanesi ve belki en önemlisi kadına yönelik şiddettir. Kadınların şiddete maruz kalması ise yine toplumsal yapının genetiği ile ilgili ve genelde ataerkil toplumların karakteristik özelliği şeklinde yorumlanabilir. Bu araştırmanın amacı aile içinde şiddete maruz kalan kadınlara yönelik sosyolojik bir araştırma yapmaktır, bu amaçla kadına yönelik şiddet olgusunu açıklarken öncelikle şiddetin tanımlarını yapmak ve şiddetin türlerini, yöntemlerini ve kadına yönelik şiddet ile ilgili araştırmaları göz önüne koymaktır. Kadınların şiddet uygulamaları ile yaşadıkları olumsuzlukları ve bu olumsuzlukları hafifletecek olan kuruluşları tanıtmaktır. Araştırmanın en önem arz eden yönü bu konunun sadece şiddete maruz kalan bireyleri tek tek bireysel olarak ilgilendiren bir konu olmaktan çok toplumu ilgilendirmesi ve her ne kadar aile içinde yaşanıyor olsa da aile dışında kalan bekar kadınlar da bugün şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu nedenle, bu çalışmanın spesifik amacı, Yozgat ilinde çalışan bekâr kadınların şiddet konusundaki farkındalıklarının anlaşılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet, Aile İçi Şiddet, Çalışan Kadınlar.

VIOLENCE PERCEPTION OF SINGLE WORKING WOMEN: THE CASE OF YOZGAT

Abstract

Today, it is one of the social problems and perhaps the most important is the violence against women. The exposure of women to violence can also be interpreted as the characteristic of the social structure and the characteristic characteristics of the patriarchal societies in general. The aim of this study is to conduct a sociological research on women who are exposed to violence in the family, in order to explain the violence against women and to consider the types of violence and the violence related to violence. The aim of this course is to introduce the disadvantages of women with violence practices and organizations that will ease these negativities. The most important aspect of the research is that this issue concerns the society rather than being a concern for individuals who are exposed to violence. Although violence is experienced within the family, single women outside the family may also be exposed to violence today. Therefore, the specific aim of this study is to understand the awareness of single women working in Yozgat about violence.

Keywords: Violence, Violence Against Women, Domestic Violence, Working Women.

* Bu makale Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyoloji Bölümü “Yozgat’ta Çalışan Bekar Kadınların Şiddet Algısı” adlı 2019 Ekim ayında kabul edilmiş Yüksek Lisans tezinin verilerinden yararlanmıştır.

¹ Sosyolog, İstanbul Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi, ORCID 0000-0001-9017-8950

Sorumlu Yazar (Corresponding Author): busra.uzun@ailevecalisma.gov.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID 0000-0003-3192-2107.

Başvuru Tarihi (Received): 26.11.2019 **Kabul Tarihi** (Accepted): 17.01.2020

Giriş

Kadına yönelik uygulanan şiddet son derece yaygın bir toplumsal meseledir. Bu sorun yalnızca Türkiye’de değil, dünyanın her yerinde karşılaşılan, medeni hal, yaş, eğitim, sınıfsal konum veya statü fark etmeksizin pek çok kadına yaşatılan insan hakları ihlalidir. Türkiye’de şiddetten bahsederken ilk önce akla aile içi şiddet gelmektedir. Aile içi şiddetten bahsederken ise erkeğin kadına uyguladığı şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğunlukla da fiziksel şiddet olarak genelleştirilir. Oysa şiddet sadece fiziksel olarak vuku bulmaz; fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel ve flört şiddeti de şiddet türleri içerisinde yer almaktadır. Dahası, sadece aile içerisinde yaşanmaz.

Kadına uygulanan şiddetin temelinde cinsiyet ayrımcılığı³ söz konusudur. Fakat, bu hususların toplum açısından mahrem sayılması sebebiyle; konu hakkında geniş çalışmalar yapılamamış, konuya ilişkin literatür sınırlı kalmıştır (İlkkaracan, Gülçür ve Arın 1996; Işık, 2002; Kerestecioğlu, 2004; Altınay ve Arat, 2007). Bu çalışmada, aile içi şiddetin, özellikle kadına yönelik şiddetin, bekar kadınların bakış açısından irdelenmesi, toplum üzerindeki etkileri ve sorunun çözümü için yapılması gerekenler ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kadına yönelik şiddetin nedenlerinin yanında şiddete uğrayan kadında bırakmış olduğu izlere, şiddete maruz kalan kadının hayatındaki değişikliklere ve toplumsal yaşamda durduğu yere de dikkat çekmek araştırmanın bir diğer hedefidir. Bu anlamda bekâr kadınlar da şiddet görme anlamında riskli grup içinde ele alınmalıdır.

Yapılan araştırmaların ve yaşanan vakaların göz ardı edilerek, toplumun genel kanısına göre; şiddet gören kadınların pek çoğu düşük sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel çevrede yaşayan kadınlardır. Bunun devamında ise şiddet uygulayanların eğitimsiz veya eğitimi az, düşük gelirli veya işsiz, kentten uzakta ve kırsalda yaşayan erkekler olduğu düşünülmektedir. Hâlbuki son derece iyi eğitilmiş, saygın meslek sahibi, üst sosyo-kültürel özelliklere sahip kadınlar da şiddete maruz kalmaktadır.

Şiddetin geçerli ve herkes tarafından kabul edilebilecek bir tanımının yapılması ve hangi davranışların şiddet olarak tanımlanacağı günümüzde son derece tartışmalı bir konudur. İnsan saldırganlığının nedenlerini açıklayan çok sayıda görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden biri de sosyal öğrenme kuramıdır. Bu kuramcılara göre insan doğuştan saldırgan değildir. Şiddeti ve saldırganlığı, bireyin çevresiyle olan etkileşimine tutum ve davranışlarına, olayların sonuçlarından çıkan algılamalara dayandıran Sosyal Öğrenme Kuramı, özellikle çocukluk çağında aile içi şiddete maruz kalan, tanık olan çocukların (özellikle de erkek çocukların), yetişkinliklerinde de çevresine şiddet uyguladıklarını ileri sürmektedir (Gökkaya ve Ayan, 2017: 2).

Ataerkil sistem teorisine göre ise aile içi şiddet, bireysel ve ailevi nedenlerle değil de toplumsal yapıyla ilişkili olarak açıklanmaktadır. Sosyal ve ekonomik gelişimlerin ataerkil bir toplumsal sistemi ve aile yapısını oluşturduğu görüşüne dayanır. “Merkezi teorik argüman, ataerkil sistemin kadına yönelik bir aşağılamaya ve zulme yol açtığını ve kadınlara karşı yöneltilen tarihsel, sistematik şiddet şablonunu meydana getirdiği şeklindedir.” (Doğan, 2013: 56).

Ataerkillik veya erkek egemenliği insanlığın yerleşik düzene geçip sermayesini kendi “kan”ına bırakma arzusuyla hayat bulmuş bir kavramdır. Geçmişten bugüne ataerkil söylem biçim değiştirmiştir. Ataerkillik kavramı tüm kavramlar gibi toplumsal hayatın dinamikleri içinde değişime uğramaktadır. Kavramsal olarak ataerkillik nedir, sorusuna kesin bir yanıt vermek çok

³ Cinsiyet ayrımcılığı, biyolojik cinsiyeti temel alarak, kadın ve erkeğe yüklenen kültürel anlamlar, roller ve görevler nedeni ile kadın aleyhine doğan eşitsizliklere verilen addır.

zordur. Zira, feminist akımlar içerisinde farklı ele alışı söz konusudur. Burada söz edilen biyolojik anlamdaki erkeklik değildir. Tam tersine insanlara aşılana, uyumlarının sağlandığı, içselleştirilen ataerki hegemonik erkeklikler⁴dir. Bu karakter özellikleri, toplumsallaşma süreci ile kazanılan imtiyazlı erkeklik rollerinin kapalı aile ortamında pekişmesi ile şekillenmekte ve bu aşamadan sonra kişisel farklılıklar şiddetin düzeyini ve biçimini belirlemektedir (Mor Çatı 1996). Erkekler toplum tarafından kendilerine verilen rollerini yerine getirme esansında başarısız olduklarında ayrıca sosyal ekonomik sebeplerde yetersizlik yaşadıklarında şiddet eğilimi olan bireylere dönüşmektedirler (Stone vd., 1999: 31).

Dünya’da 1970’lerden itibaren önem kazanan şiddet sorunu Türkiye’de 1980’lerden itibaren tartışılmaya başlanmıştır. 17 Mayıs 1987’deki “Dayağa Hayır” yürüyüşü kadınların şiddete karşı ilk toplumsal tepkisi olmuştur. 1970’lerden bu yana yapılan şiddet araştırmalarının, birbirinden etkilenen iki farklı eğilimden etkilendiğini görüyoruz. 1) “Aile içi şiddet” paradigması (*family violence*), 2) “Erkek şiddeti” (*male violence*) analizi üzerine oturan feminist paradigma (Altınay ve Arat, 2007). Erkek şiddeti paradigması bu çalışma için de esas alınan bir bakış açıdır çünkü “ataerki” veya “erkek egemenlik” olarak ifade edilen tahakküm ilişkileri incelenmeden, aile içinde yaşanan şiddetin özelliklerini, sebeplerini ve sonuçlarını tespit etmenin mümkün olmayacağını düşünüyoruz. Bu nedenle bu çalışmanın örneklem grubu olarak bekar kadınlar seçilmiştir. Şiddetin aile içi ile sınırlı kalmadığını erkek şiddeti olarak toplumda yer aldığını göstermek için.

Kadına yönelik şiddet sadece Türkiye’de değil dünyanın pek çok ülkesinde ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının şiddete bakış açısı yaşadığı toplumun kültürüne, mevcut yasal düzenlemelere, kadının eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyine göre değişmektedir. Şiddet ve günümüzde şiddetin en çok karşımıza çıkan türü olarak kadına karşı şiddet olgusu, sebep ve sonuçları ile ihmal edilemeyecek derecede önemlidir. Kadına karşı şiddeti etkileyen faktörler tam anlamıyla tespit edilebilir ve bu faktörler ortadan kaldırılabilirse insan olarak kadının toplumdaki gerçek yeri ve değeri daha iyi anlaşılacaktır. BM’nin 1995 senesinde Çin’in Başkenti Pekin’de düzenlediği IV. Dünya Kadın Konferansında kadınların maruz kaldığı aile içi şiddet tanımı şöyledir:

Kadınlara yönelik şiddet terimi, kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet anlamına gelmektedir. (Yüksel vd., 2015: 30)

Dünya Sağlık Örgütü (1993) kadına yönelik şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır: “Cinsiyete dayalı, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal olarak hasar yaratan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında ona baskı uygulaması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır”. (Karınca, 2008: 31)

2011 yılında İstanbul’da kararlaştırılan ve devletlerin imzasına açılan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi”ne göre şiddet;

Kadınlara yönelik şiddet: Bir insan hakları ihlali olarak ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama ve keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakma anlamına gelir. (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele (2016-2020) Ulusal Eylem Planı, 2016: 10)

⁴ Gedik (2016) bu kavramı şöyle tanımlıyor “erkekler için idealleştirilmiş biçimleri üreten, diğer erkeklikleri az ya da çok etkileyebilen bir erkek olma biçimidir”.

Şiddet Türkiye’de genel anlamda aile içinde resmedilmektedir. Kadın toplumun da bir parçası olması münasebetiyle şiddet olaylarını sadece aile çerçevesinde sınırlamak elbette doğru olmayacaktır. Bu anlamda bekâr kadınların çalışmaya konu edilmesinin en önemli nedeni budur. Şiddet denildiği zaman akla ilk olarak fiziksel olarak uygulanan bir eylem gelmektedir. Türkiye toplumunda, duygusal şiddet pek çok kişi tarafından bilinmemekte ve kabul görmemektedir. Yapılan araştırmalar kadınların dahi, duygusal şiddeti bir şiddet türü olarak algılamadıklarını ve hatta cinsel şiddetin bir türü olan evlilik içi tecavüz⁵ terimini kabul etmediklerini göstermektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar, kendilerine uygulanan darp türünde fiziksel eylemleri şiddet olarak görmektedirler. Bir başka deyişle şiddete maruz kalan kadınların tanımladıkları şiddet çoğu kez fiziksel şiddetin ötesine geçmemektedir.

Kadına uygulanan şiddet yalnızca fiziki şiddetle sınırlı değildir. Bunun yanı sıra psikolojik, ekonomik, cinsel şiddet, kadının evden çıkmasının yasaklanması veya yakın çevresi ve arkadaşlarıyla görüşmesinin yasaklanması gibi şiddet türleri de söz konusudur. Dolayısıyla genellikle bu türler fiziksel şiddetle birlikte uygulanmaktadır (Üstünel vd., 2017: 11).

Fiziksel şiddet, aile içinde yaşanan şiddetin sıklıkla görülen şeklidir. Fiziksel şiddet, yoğunluklu olarak kişi bedenine uygulanan ve bedensel kuvvete dayanan bir fiildir. Fiziksel şiddetin temelinde, karşısındaki kişide acı ve korku oluşturacak eylemleri gerçekleştirme isteği yatmaktadır.

Gündelik hayatta sıklıkla rastlanan şiddet biçimlerinden biri de duygusal şiddettir. Duygusal şiddeti diğer şiddet türlerinden ayıran iki önemli nokta vardır. Diğer şiddet türleri incelendiğinde somut fiziki bulgulardan söz edilirken psikolojik şiddette somut bir bulgudan söz etmek pek mümkün olmamaktadır. Duygusal şiddet, çoğunlukla fiziksel ve cinsel şiddet ile birlikte yaşanır. Duygusal şiddetin göstergeleri ise; kadını küçümsemek, önemsememek, kadının kendini iyi hissetmesini engellemek, kadının kendini deli sanmasını sağlamak, akıl oyunları oynamak, kadının söylediği veya yaptığı şeylerden ötürü utanmasına neden olmak, dalga geçmek, kadından sevgi, ilgi ve merhameti esirgemek, kadınla muhabbet etmemek (Vahip ve Doğanvaşargil, 2006: 1104).

Bir kadının evlendiği eşi dahi olsa kadının isteği olmadan cinsel ilişkiye zorlamak, cinsellik içeren imalar yapmak, cinsellikle ilgili sözler söylemek, el ve parmak atmak, çimdiklemek, fuhuşa zorlamak, cinsel birlikteliklerinde kadını aşağılamak gibi davranışlar cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte kız çocukların doğumdan önce veya sonra yaşamlarına son vermek, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri, kadınların sünnet edilmesi, erken yaşta hamileliklerin yaşanması, kadınların gebe kalmak istememesine saygı duyulmaması, namus konusu bahane edilerek kadına yönelik aleni suç işlenmesi de cinsel şiddet eylemleri olarak adlandırılmaktadır (Erbek vd., 2004: 199).

Cinsel tacizi de cinsel şiddet kapsamında değerlendirmek mümkündür. Ayrıca bu şiddet türü kadınlara sıklıkla uygulanan bedensel bir istismardır. Bu şiddette kasıtlı yapılan fiziksel temas, dokunma, hafif şekilde sırt ten teması kurmak amacıyla elle vurma, ima içeren ve toplumca nahoş olarak nitelendirilen işaretler, şakalar, kişinin dış görünüşü üzerinden yorumlarda bulunma, sırnaşık davranışlar sergileme, işyerinde müstehcen obje resim ve fotoğraf kullanmak, cinsel anlamda yaklaşım istekleri gibi hareketler de cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmelidir (Üstünel vd., 2017: 10). Enstest de cinsel şiddet çeşitlerinden bir tanesi olarak bilinmektedir. Toplumda, mahremiyeti kadınlar ve erkekler birlikte yaşamaktadırlar.

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün 2008 yılında kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele projesi kapsamında Türkiye genelinde yaptırdığı araştırmada ekonomik şiddet; kadını

⁵ Evli olsalar dahi kocanın kadının rızasını almadan eşini cinsel ilişkiye zorlaması, tecavüz etmesine verilen addır.

her yönüyle sömürmek ve evinin ihtiyaçlarını gidermemek vb. eylemler kadına yönelik bir aile içi şiddet türü şeklinde tanımlanmaktadır (Halıcı, 2007: 71).

Kadınlar, aileleri içinde hiçbir ücret talep etmeden çalışmaktadırlar. Bu nedenle erkekler sadece kadınlara ait üretimlerinin ve becerilerinin sömürülmesiyle de yetinmeyip; bununla birlikte şahsi konforlarının sağlanması noktasındaki tüm hizmetlerin herhangi bir karşılığını vermeden eriştiklerinden dolayı kadınlara ait bu üretim güç ve becerilerini de kullanmaktadırlar. Kadınlar buna karşın hem birlikte oldukları kişi hem de erkek egemen sistem olmak üzere çift yönlü bir baskı altında bulunmakta ve erkekler bu sömürüden maddi çıkar elde etmektedirler. Kadınlara uygulanan baskı var olan sosyal yapıyı sürdürmeye yarayan çeşitli gerçeklere dayandırılmaktadır (Özerkmen, 2012: 19; Yüksel vd., 2015: 16).

Bu tanımlara göre ekonomik şiddet kadının dışarı çıkmamasını ve çalışmasını engellemek, para konusunda kısıtlanmak, kazandığı parayı elinden almak ve bu tarz davranışları kapsamaktadır. Bu anlamda kadın tamimiyle erkeğine bağımlı hale gelmektedir.

Flört; kişilerin karşılıklı niyetleri ile belirli bir süre birlikte olmayı tercih etmeleri, süre sonunda evlenmeleri veya ayrılmaları ile sonlanan bir süreçtir (Straus, 2004). Sugarman ve Hotaling'in 1989'da gerçekleştirdikleri çalışmada, "flört ilişkisinde partnere karşı, acı verici veya yaralayıcı fiziksel veya psikolojik güç ve tehdit kullanımını içeren söz, mimik ve davranışların tümü" olarak ifade edilmiştir.

Farklı bir ifadeyle, erkek arkadaş şiddeti olarak değerlendirilebilmekte ve evlilik gerçekleşmeden gerçekleştiği söylenebilmektedir. Flört şiddeti diğer şiddet türleri ile bağdaştırıldığında flört şiddetinin türleri olarak açıklamak mümkün olmaktadır. Bu şiddet türünde fiziksel zarar verme durumu ve ayrıca sözlü şiddet halleri de söz konusudur.

Diğer taraftan bu şiddet türü gelecekte aile içi şiddete dönüşme ihtimali çok yüksektir. Bu dönemde önlenmesi ve bu anlamda genç bireylerin bilinçlendirilmesi, ileriki dönemde yaşama ihtimali yüksek olacak şiddet türünün önlenmesinde önemli bir adımdır (Aslan vd., 2008). Kadına yönelik şiddetin giderek arttığı ülkemizde literatürde yeni bir kavram olan flört şiddeti ile ilgili daha fazla araştırma yapılmalıdır ve genç nüfusa sahip ülkemizde konu derinlemesine incelenmelidir.

1. Araştırma Metodolojisi

Bu başlık altında araştırmanın yöntemine, amacına, örnekleme ve veri toplama sürecine yer verilecektir.

1.1. Yöntem

Çalışmada nitel veri toplama araçlarından derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme yönteminde birden fazla farklı görüşme tekniği bulunmaktadır. Bu teknikler sohbet tarzı görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmış görüşme teknikleri olarak üçe ayrılabilir. Araştırmada yararlanılan yarı-yapılandırılmış görüşme türü, önceden belirlenmiş soru formu ışığında gerçekleşse de görüşmecilerin değinmek istedikleri noktaya göre esneklik gösterilerek alanda yeniden şekillenmiştir (Berg vd., 2015:136).

Ayrıca araştırmada, yorumlayıcı yaklaşım anlayışı gözetilmiştir. Yorumlayıcı sosyal bilim, insanların kendi yaşamlarında karşılaştıkları durum, duygu, olay ve olgulara karşı içinde oldukları anlamlandırma süreçleri ile ilgilenir. Araştırmacı da araştırılanın yaşadığı doğal ortamı araştırılanın gözünden tanımlayarak ve araştırılanın bakış açısıyla olayların nasıl tanımlandığı, yorumlandığını ve anlamlandırıldığını inceler. İnsanın gündelik hayattaki eylemlerinin bir anlamı olabilmesi için diğer insanlarla etkileşim içinde olmalı ve diğer insanlarla girdiği bu etkileşim sonucunda kurulan ortaklaşa bir anlamlar dünyasına ihtiyaç duyar. Aktörlerin bireysel deneyimleri ile kendileri için anlam oluşturduğu, bu eylemlerin tekrarı ile bu anlamların aktörler için gerçekler haline geldiği savunulur. Ayrıca yorumlayıcı bakış açısında araştırmacının, görüşülenlerin bakış

açılırlarıyla düşünmesi gerektiğine inanılır. Bu nedenle her aktörün farklı değer dünyasına sahip olabileceği ve bu farklılıkları göz önünde bulundurarak analiz yapılması gerektiğini savunur. Dolayısıyla araştırmacı normatif değer algısıyla değil objektif olarak kişilerin düşüncelerini yansıtır (Çetintaş, 2015: 33-34).

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı bekâr kadınların şiddet algısının incelenmesine yönelik sosyolojik bir araştırma yapmaktır. Araştırmanın en önem arz eden yönü bu konunun sadece şiddete maruz kalan bireyleri tek tek bireysel olarak ilgilendiren bir konu olmaktan çok toplumu ilgilendirmesi ve her ne kadar kadına karşı olsa da toplumsal bir sorun haline gelmesidir. Çünkü sağlıklı bir toplum ancak sağlıklı bireylerin varlığı ile mümkündür. Bu çalışmanın spesifik amacı ise, Yozgat ilinde çalışan bekâr kadınların şiddet konusundaki algılarının derecesini belirlemektir.

1.3. Örneklem

Çalışmanın örnekleme, Yozgat ilinde çalışan bekâr kadınlar olarak belirlenmiştir. Çünkü Türkiye’de şiddet denilince genellikle akla aile içi şiddet gelmektedir ve aile içinde kadına yönelik şiddet ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Oysa bir kadın aile içinde olsun veya olmasın, bekar bir kadın olarak da toplumda erkek şiddetine maruz kalabilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu çalışmanın ana paradigması erkek şiddeti üzerinedir. Bu nedenle, kadının aile dışında da şiddete maruz kalabileceğini göstermek ve buna karşı da önlemler alınabilmesi için bu çalışmada bekar kadınlarla görüşülmüştür.

Yozgat’ın sosyo-kültürel dokusuna bakıldığında muhafazakar bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu kapsamda bekar kadın olmanın getirdiği zorlukları ve kadınların baş etmek zorunda kaldıkları şiddet ile ilgili algılarını anlamak için bekar kadınlarla görüşme yapılmıştır. Örneklem 22 kadın dahil edilmiştir.

Örneklem belirlenirken çalışan kadınları seçilmiştir çünkü ekonomik güç ve şiddet arasında bir bağlantı olup olmadığına bakılmıştır.

Yaş 20-45 yaş arası ile sınırlandırılmıştır çünkü Türkiye’de yaş aldıkça kadınların toplumsal olarak saygınlığı arttığı için daha yaşlı ve bekar kadınlar örneklem dahil edilmemiştir.

Eğitim seviyesi ön lisans ve üzeri olarak belirlenmiştir ki eğitim ile şiddet farkındalığı arasında bir bağlantı olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara ait demografik veriler

Sıra no	Kod	Yaş	Eğitim durumu	Meslek	Aylık gelir
1	A	36	Lisans	Özel güvenlik	2000-3000 TL
2	B	25	Lisans	Sosyal hizmetler uzmanı	2000-3000 TL
3	C	31	Lisans	Polis	3000 TL üzeri
4	D	26	Lisans	Sosyal hizmetler uzmanı	2000-3000 TL
5	E	27	Lisans	Psikolog	3000 TL üzeri
6	F	35	Lisans	Sağlık memuru	3000 TL üzeri
7	G	24	Lisans	Halkla ilişkiler	2000-3000 TL
8	H	26	Lisans	Sosyal hizmetler uzmanı	2000-3000 TL
9	I	24	Önlisans	Muhasebe	2000-3000 TL
10	J	43	Lisans	Anasınıfı öğretmeni	3000 TL üzeri
11	K	29	Lisans	Sosyolog	3000 TL üzeri
12	L	43	Lisans	Sosyal hizmetler uzmanı	3000 TL üzeri
13	M	24	Lisans	Sosyal hizmetler uzmanı	3000 TL üzeri
14	N	27	Lisans	Sosyal yardımlar inceleme görevlisi	3000 TL üzeri
15	O	28	Lisansüstü	Öğretmen	3000 TL üzeri
16	Ö	23	Lisans	Çocuk gelişimi	3000 TL üzeri
17	P	25	Önlisans	Büro yönetimi ve sekreterlik	2000-3000 TL
18	R	29	Lisans	PDR	3000 TL üzeri
19	S	26	Lisans	Mühendis	3000 TL üzeri
20	T	34	Lisans	Avukat	3000 TL üzeri
21	U	30	Lisans	Öğretmen	3000 TL üzeri
22	V	28	Lisans	Sosyolog	3000 TL üzeri

Araştırmaya katılanların demografik özelliklerini dağılımı yukarıda verilen şekildedir. Tablo incelendiğinde yaş aralığının 23-43 yaşlar arasında seyrettiği görülmektedir. Genel anlamda da katılımcılar 30 yaşın altında yığılma göstermiştir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında bir lisansüstü ve iki ön lisans mezunu varken büyük çoğunluğu lisans mezunları oluşturmaktadır. Aylık ortalama kazançları incelendiğinde de yedi kişi 2000-3000 TL arası, 15 kişi de 3000 TL üzerinde gelire sahiptir.

1.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada, görüşülen kişinin serbest bir söyleşi için tamamen özgür bırakıldığı, ancak görüşme konusunun araştırmacı tarafından önceden analiz edildiği ve görüşme boyunca hangi evrelerin izleneceği ve nelerden söz edileceği önceden belirlenmiş olan sorun merkezli görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada çalışan bekar yirmi iki kadınla sorun merkezli görüşme tekniği kullanılarak görüşme yapılmıştır.

2. Bulgular

Bu başlık altında, yapılan araştırma sonucu ortaya çıkan bulgulara -kategorize edilerek- yer verilecektir.

2.1. Katılımcıların Cinsiyet Algıları

Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet kavramından tamamen farklıdır. Cinsiyet kavramı biyolojik olarak kadın ve erkeği ifade etmektedir. Bu anlamda bireyin cinsiyeti hem biyolojik hem de toplumsal olarak farklı yerlerde önemli özellikler içermektedir. Toplumsal cinsiyetin zamanla kendi anlamını oluşturmasıyla toplum içerisinde erkek veya kadına atfettiği roller ve bu roller dâhilinde davranmalarını içermektedir.

Doğduğumuz andan itibaren bir kadın bir erkek profili şekilleniyor. Kadınlar ev işlerine yönlendirilirken erkekler ise dışarıya yönlendiriliyor. Toplumun bir kadından ve erkekten beklediği davranışlar vardır ve onlara göre kafasında oluşturduğu kodlamalardır. Hasılı toplumun kurguladığı erkek ve kadın algılarıdır, toplumun bizden beklediği rol ve görevlerdir. Bu nedenle kişilerin kendi cinsiyetlerini nasıl anlamlandırdıkları önem arz etmektedir. Yozgat ilinde görüşmeye katılan bekâr katılımcıların, kadın ve erkek olmaya dair bakış açılarının yönü, kendilerini hangi kalıplara göre tanımladıkları, kadın ve erkek olmanın zorluklarının neler olduğu, kalıp yargılardan ne derece etkilendikleri ve nasıl bir kadın ve erkek imajına sahip olduklarına yönelik tartışmalar yer almaktadır. Erkek egemen toplumlarda erkekler küçükükten itibaren toplum ve kültürel etkenlerden dolayı pasif yetiştirmemektedir. Ona güçlü olduğu, kadınlardan daha önemli bir yere sahip oldukları imajı her yaş ve dönemde verilmektedir. Bunun sonucu olarak toplumsal cinsiyet ayrımı meydana gelmekte ve kadın erkek eşitsizliği yaşanmaktadır (Rivvet, 2004).

Katılımcılar tarafından kadın olmak, genel anlamda, zorluklarla mücadele edilmesi gereken ve aynı zamanda da güzel olması gereken bir duygu olarak tanımlanmıştır.

Zor ama bir o kadar da çok güzel bir duygu, (F, 35, Sağlık Memuru),

Kadın olmak zor ama bir taraftan da güzel bir duygudur, (G, 24, Halkla İlişkiler)

Kadın olmak zor ya. Evden çıkmak için giyinmek bile evdekilerin gözetiminde, iş yerine gidiyorsun diplomandan önce bacaklarına bakanlar var (U, 30, Öğretmen).

Kadın olmak güzel de zor. Erkekleri idare etme sanatı mı desem, hem var hem yok olarak yaşamaya devam etmek mi desem. İş yerinde terfi etmek için varlığını ispat etmen lazım ama erkek arkadaşın, sokaktakiler için dışarıda yok gibi olmalısın. Hayalet gibi ama korkutan sen değilsin, korkmalısın sürekli (E, 27, Psikolog).

Katılımcıların “zor” kavramı ile nelerin kast edildiği incelendiğinde, Türkiye’de son dönemde önemli oranda artan kadına yönelik şiddet, taciz, tecavüz vakalarının ve kadınların çalışma yaşamında maruz kaldığı ayrımcılığın etkili olduğu görülmüştür. Pek çok katılımcı kadın olarak iş yerinde yaşadıkları mobingten bahsetmişlerdir. Ancak katılımcıların hiç biri bu durumu mobing veya duygusal şiddet olarak tanımlamamışlardır. İş yerinde kadın olarak kendilerini erkek iş arkadaşlarından daha fazla kanıtlamak zorunda hissettiklerini dile getirmişlerdir. Giydikleri elbiseler, kullandıkları ayakkabılar, saçlarının rengine kadar bir gözetim hissettiklerini ve kimi katılımcılar kendilerini “görünmez göz” diye tanımladıkları bu bakışa göre şekillendirdiklerini, kimi katılımcılar ise bu bakışlara aldırmandan oldukları gibi kalmaya çalıştıklarını ama yorulduklarını dile getirmişlerdir.

“Kadın olmak ne demektir” şeklinde sorulduğunda, katılımcıların toplumda kabul gören genel algıyı sergilediği görülmüştür ve kadın olmak üretken, verimli ve çalışkan olmayı niteleyen ve toplumu yansıtan bir durum olarak tanımlanmıştır.

Toplum olarak kadın mı? Yoksa hayallerimizdeki kadın mı? Dünyanın yaratıcı, doğurgan, yenilenen, temizleyen yanındır kadın (J, 43, Anasınıfı Öğretmeni).

Türkiye’de kadın olmak kavramına, toplumsal cinsiyet manası katıldığından oldukça ağır bir durumdur. Toplumda hep erkekten sonra gelen kişidir (Ö, 23, Çocuk Gelişimi).

Toplum tarafından öğretilen ataerkil sistemle beslenen bir olgu olduğundan kavramsal olarak sıkıntılı bir kelime (R, 29, PDR)

Toplumun en önemli parçası neresi? Aile. Ailenin en önemli unsuru ne? Kadın. O zaman kadın olmadan toplum olmaz. Evin direği erkek ise toplumun temeli kadındır (U, 30, Öğretmen).

Bu bakış açısına göre kadın, doğanın yaratıcı gücü ile özdeşleştirilirken aynı zamanda toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün⁶ de vurgulandığı sonucu çıkarılabilir. Toplumsal kabulden hareketle erkekler evin gelirini sağlayan, kadınlar ise özel alanda evin işlerini kotaran şekilde tanımlanan bir iş bölümüdür. Örneğin, çocuk bakımı gibi işler ev içinde kadınlarca yürütülürken, erkekler, genelde, dışarıda eve gelir getiren işlerle meşgul olurlar. Erkeklerin gelir getiren işlerde çalışması onların kamusal alanda yer almalarını sağlayan, onlara toplumsal statü ve prestij kazandıran ataerkil sistem tarafından sağlanan ayrıcalıklardandır.

Sosyal öğrenme kuramına ve feminist bakış açısına göre, insanlar toplumun normlarını, kurallarını, o topluma uygun bireyler olmayı toplum içerisinde sosyalleşerek öğrenirler. Ailede anne ve baba çocuklara rol model olarak toplumu çocuklarına aktarırlar. Yukarıdaki anlatılarda görüşülen kadınların, kendi kadınlık algılarından daha çok kendilerine toplum tarafından öğretilen kadınlık algısına vurgu yaptıkları görülmektedir.

Sonuç olarak; verilen cevapların ekseriyetle kadın olmanın zorluklarına işaret ettiği görülmektedir. Fakat başta da ifade edildiği gibi bahsedilen zorluktan kastedilen son 15-20 yıllık dönemde kadına yönelen şiddetin artışı, çalışma ve yaşam koşullarının zorlaşması, kadının sorumluluklarının artması vb. nedenlerdir.

2.2. Katılımcıların Aile Ortamı ve Yapısı

Bilindiği gibi insanların şu anda yaşadığı hayat, duygu ve düşünceler, olaylara verdiği tepkiler büyüdükleri aile ortamının yapısı ve bu ortamda gördüğü davranışların/tepkilerin de bir yansımasıdır. Bu nedenle çalışmanın ana konusu olan şiddetin, katılımcıların aile ortamında tanıştığı bir olgu olup olmadığı öğrenilmesi için katılımcılara büyüdükleri ve yaşadığı aile ortamı ile ilgili sekiz adet soru sorulmuştur. Çalışıyor olmalarının ve aldıkları eğitimin şiddet farkındalığına etkisi incelenmiştir. Katılımcılar çoğunlukla şehirli, işçi-memur ailelerinden oluşan,

⁶ Toplumsal iş bölümünün cinsiyet üzerinden tanımlanması durumunda söz konusu olur.

muhafazakar-ataerkil ailelerde yetişmiştir. Türkiye’de pek rastlanmasa da anaerkil bir aile içinde yetişen katılımcılara da rastlanmıştır.

Demokratik ve anaerkil, anne ev hanımı, baba tekniker (L, 43, Sosyal Hizmetler Uzmanı),

Anne baskın, ev hanımı, işçi (R, 29, PDR)

Biz büyürken evin reisi annemdi. Evde kararları o alır, ne giyeceğimizi falan o belirlerdi (J, 43, Anasınıfı Öğretmeni).

Katılımcıların pek çoğunun, nispeten huzursuz ve sorunlu aileler içinde yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Zaman zaman aile içi fikri çatışmaların olduğu bir ortamda yetiştim. Anne temizlik görevlisi, baba işçi (Ö, 23, Çocuk Gelişimi).

Huzursuz, ev hanımı, şoför (P, 25, Büro Yönetimi ve Sekreterlik).

Annem ile babam sürekli yüksek sesle tartışırlardı. Babamın zaman zaman bana ve kardeşime vurmuşluğu, hırpalamışlığı var (A, 36, Özel Güvenlik).

Sosyal öğrenme kuramcılarının göre insan doğası gereği şiddete meyilli değildir. Şiddeti, insanın çevresiyle etkileşime girmesi onun tutum ve davranışlarını, algılarını, davranış biçimlerini etkiler, yönlendirir veya yeniden tanımlar. Sosyal Öğrenme Kuramı, özellikle çocukluk çağında aile içi şiddete maruz veya tanık olan çocukların (özellikle de erkek çocukların), büyüdüklerinde de şiddet ile iç içe olabileceklerini dile getirirler (Gökkaya ve Ayan, 2017: 2). Evdeki eşlerin birbirine yönelik olumsuz davranışları çocuklar için öğrenilmiş bir davranış olmakta ve onun sonraki hayatında iletişim eksikliği yaşayarak duygularının dışı vurumunda şiddeti bir enstrüman olarak kullanabilmesine veya şiddetin kendisine yönelmesini haklı görebilmesine yol açabilmektedir. Şiddet unsurunun pek fazla yer bulamayacağı en uygun ortam sağlıklı iletişim kurulan aile ortamlarıdır. Katılımcıların görüşleri genel olarak iletişim sorunu yaşayan aile ortamında yetiştikleri yönündedir.

Mutsuz (B, 25, Sosyal Hizmetler Uzmanı),

Görücü usulü ile evlendiklerinden dolayı anlaşamamaktadırlar (D, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı),

Genelde kavga ederler, anlaşamazlar (P, 25, Büro Yönetimi ve Sekreterlik)

Bilindiği gibi feminist yaklaşım kadın-erkek cinsiyetinin oluşumunun ailede öğretilen bir davranış olduğunu öne sürmektedir. Ailede çocuklara davranışın toplumsal cinsiyeti “öğrettiğini” bu ortamda çocuklara yapılan davranışın onların cinsiyetleri ile ilgili farkındalığını etkilediğini öne sürmektedir. Genel olarak tüm katılımcıların değişik boyutlarda küçüklüklerinden itibaren kadın-erkek ayrımcılığına maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu durum yaşanan toplumun gelenek ve göreneklerine, değer yargılarına göre de değişiklik gösterebilmektedir.

Kızda birçok şeyde kısıtlama olurdu. Erkekte, erkek yapar derlerdi (A, 36, Özel Güvenlik).

Bir erkek kardeşim var. Ataerkil bir aile içerisinde yetişmem dolayısıyla eşit haklara sahip değildik. Belli görev ve sorumluklar üzerinden aile içinde davranılırdı bize (B, 25, Sosyal Hizmet Uzmanı).

Beş kardeşiz. En küçük olduğum için biraz torpilliyim ama abilerim daha ön planda, erkek çocuk hep bir adım önde, kız çocuk hep yapamaz tadında (F, 35, Sağlık Memuru).

Katılımcıların aile ortamında veya aile dışında şiddet ile tanışma durumu, bu şiddetin kimden kime yöneldiği ve şiddetin nedenlerini anlamak üzere elde edilen verilere göre aile ortamlarında şiddet ile karşılaştıkları görülmektedir. Bu şiddet türleri fiziksel, ekonomik ve psikolojik olarak daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Evet, fiziksel ve psikolojik. Babam ve abim zaman zaman aşağılardı beni. Cinsiyetten bağımsız herhangi bir neden ya da cinsiyete ilişkin (geç kalma, giyinme şekli kişisel tercihler) herhangi bir sebeple şiddet uygulandı (B, 25, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Evet, baba, babam kıyafet yüzünden uygular (P, 25, Büro Yönetimi ve Sekreterlik).

Abim parama el koyardı (Ö, 23, Çocuk Gelişimi).

Şiddetin aile ortamında anne veya baba ile sınırlı olmadığı ailenin diğer erkek bireylerinin de kendilerinde bu hakkı bulduğu görülmektedir.

Ağabeyim. Sürekli tartaklardı. Küfrederdi, ne biçim kızsın, kimse seni almayacak, o kıyafet giyme, onunla görüşme gibi gibi (T, 34, Avukat).

Anne ve babamdan şiddet görmedim. Erkek arkadaşımın gördüm. Sosyal medya şifrelerimi alırdı. Takip ettiklerime bakardı, likeladıklarına, favladıklarına. Kiminle ne zaman niye görüştüm, ne giydim, ona neden öyle davrandım... (K, 29, Sosyolog).

Erkek arkadaş tarafından şiddete uğradım. Önce bir tokat dedim, kızdırdım heralde dedim ama devamı geldi (U, 30, Öğretmen).

Şiddetin muhakkak aile içinden gerçekleşmediği evli olunmaması veya bir akrabalık bulunmamasına rağmen erkek arkadaş tarafından da uygulanabildiği görülmektedir. Bu durum kadının ilişkisi hakkında tek karar vericinin kendisi olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Bu anlatılar bize Yozgat'ta bekar kadınların en sık karşılaştıkları şiddet türlerinden birinin de flört şiddeti olduğunu gösteriyor.

Babamdan, erkek arkadaşım olması dolayısı ile şiddet gördüm (Ö, 23, Çocuk Gelişimi).

Annemden şiddet gördüm. Annem çocuklarına şiddet uygulardı. Annemin sözünü dinlemediğimizde, karşı çıktığımızda şiddet görürdük (R, 29, PDR).

Sonuç olarak katılımcıların bir bölümü aile içinde ve erkek arkadaşları tarafından şiddet gördüğünü ve bu şiddetin psikolojik ve fiziksel olarak vuku bulduğunu belirtmişlerdir. Şiddetin genel sebebi ise kadınların özel alanları hakkındaki kararlarının aile bireyleri tarafından kabul edilmemesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar bize göstermektedir ki bekar kadınlar her ne kadar eğitilmiş ve ekonomik gücü ellerinde buldursalar da kendi hayatlarına yön verme konusunda aile bireylerinin ve aile yapılarının etkisini hissetmektedirler. Bekar kadınlar aile ile birlikte yaşasınlar veya yaşamasınlar, Türkiye'de kabul gören geleneksel algıya göre evin reisi (kocaları) bulunmadığı için ailedeki diğer erkeklerin koruması ve kontrolünde kalmaktadırlar. Yoğun bir "erkek denetimi" yaşandığını görüyoruz.

2.3. Katılımcıların Şiddet Hakkındaki Farkındalıkları

Şiddet genel olarak, toplumda bireyler tarafından bilinmekte ve birbirine yakın anlamlarda farklı kelimelerle ifade görmektedir. Bu tanımlamalardan ön plana çıkan terimler, ilkellik, haksızlık, cahillik, acizlik vs. sayılabilir. Ancak anlatılardan da görüldüğü gibi katılımcılar şiddeti erkek ile ilişkilendirmemişler, eril şiddetten bahsetmemişlerdir. Şiddeti genel olarak bahsi geçen durumlarda insanların gerçekleştirdiği bir eylem biçimi olarak tanımlamışlardır. Bu anlamda, şiddet toplumsal hayatın içerisinde yer alan bir kavram olarak yer alırken, erkeklerin kadınlara yönelik uyguladıkları eril şiddet algısı görülen kadınlarda yer almamıştır.

İlkel (B, 25, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Acizlik ve güçsüzlük bazı durumlar da haksızlık (C, 31, Polis).

Toplum, aile içerisinde kendini yeterli hissedemeyen, aciz kendini ifade edemeyen insanların savunma mekanizması (H, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

İstediği iletişimi sağlayamadığında ve isteklerini iletişimle sağlayamayınca karşısındakine tahakküm kurma eğilimi (L, 43, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Katılımcıların büyük çoğunluğu şiddet ile ilk olarak aile ortamında tanışmaktadır. Devamında ise akraba, sosyal çevre eğitim ve iş hayatında şiddetin değişik versiyonları ile muhatap olunduğu bilinmektedir. Bu nedenle şiddet spesifik olarak erkeklerin kadınlara yönelik uyguladıkları şiddet olarak algılanmamıştır.

Birinci dereceden bakıma sahip birey, sosyal çevre ve duygusal ilişkiler kurduğumuz insanlar vasıtasıyla olabilir (B, 25, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Çocukluğumuzdan itibaren çevremizdeki büyüklerden, televizyondan öğreniyoruz (D, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Şiddetin doğumdan sonra başladığını ve aile/çevresel faktörlerden kaynaklandığını düşünüyorum (H, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Aile, okul, arkadaş, işyeri ve üçüncü kişilerle olan tüm ilişkilerimiz (L, 43, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Katılımcıların profilleri incelendiğinde, bekar kadınların şiddetin öğrenilebilir bir şey olduğuna inandıkları görülmüştür. Dahası katılımcı kadınlar, şiddeti çocukluk yaşlarından itibaren aile içinde deneyimlediklerini ifade etmişlerdir.

Türkiye’de aile içinde yaşanan sorunlar büyük çoğunluk tarafından mahrem kabul edildiğinden şiddet hakkında konuşmak kadınlar için zordur. Yapılan çalışmalar, şiddete maruz kalan kadınların uğradıkları şiddeti başkalarına anlatmaktan çekindiğini ve sakladıklarını ortaya koymuştur. Şiddet ortaya çıktığında ise toplum tarafından genellikle “kol kırılır, yen içinde kalır” anlayışıyla aile birliğinin devam etmesi adına sessiz kalınması/barışılması tavsiye edilmektedir veya kadın suçlanmaktadır. Bu çalışma çalışan, eğitilmiş bekar kadınların şiddetin etkilerinin ve yasal haklarının farkında olduğunu; bu sebeple de kadınların şiddet hakkında daha “cesurca” konuşabildiklerini bize göstermektedir. Arat ve Altınay, yaptıkları çalışmada kadınların öğrenim düzeylerinin artmasıyla fiziksel şiddet görme oranının düştüğü, okuma–yazma bilmeyen kadınların en az bir defa dayak yiyenlerin oranı %43, yüksek öğrenim görmüş kadınlarda ise bu oran %12 olduğunu ifade etmektedirler (Arat ve Altınay 2007). Çalışmamız bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir ve görüşülen eğitilmiş bekar kadınların şiddet farkındalığının onları en azından fiziksel şiddetten koruduğu ama flört şiddeti ile duygusal şiddetten kaçamadıklarını kanıtlamıştır.

2.4. Şiddet ve Güç İlişkisi

Şiddet, “bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yaptırmaktır” (Şentürk, 2012: 390-391). Şiddet doğası itibarı ile güçlünün güçsüz üzerindeki tahakkümünün en kötü yansımasıdır. Bu anlamda şiddetin bir güç göstergesi olabileceği öne sürülebilir. Katılımcılara şiddetin bir güç göstergesi olup olmadığına verilen cevaplara göre kadınlar şiddeti bir güç göstergesi değil tam tersine bir acizlik olarak görmektedir. Aynı zamanda hiçbir şeyin şiddeti haklı kılamayacağı da ortak kabul gören bir noktadır. Katılımcıların şiddetin ne kadarını tolere edebileceklerini öğrenmek üzere sorulan “bir tokat şiddet sayılır mı?” sorusuna da kadınlar sadece tokat değil her hangi bir kötü söz veya buna benzer psikolojik güdülemelerinde şiddet sayılacağını belirtmişlerdir.

Güç değil acizliktir (F, 35, Sağlık Memuru),

Hayır. Zayıf insanların kendilerini gösterme çabası (G, 24, Halkla İlişkiler),

Yapılan araştırmalara göre erkekler pek çok farklı sebepten şiddete yönelebilmektedir. Bu anlamda şiddete başvurma nedenleri olarak egolarını tatmin etmek, erkeklik olgusunu hayata geçirmek

istemeleri, kendilerine göre yetersiz oldukları durumları ortadan kaldırma çabası vs. sayılabilmektedir.

Egolarını tatmin etmek için (A,36, Özel Güvenlik).

Ataerkil toplumlarda yetişen erkeklerin birçoğunda toplumsal cinsiyet sonucu duyulan “erkeklik” gereği! (B, 25, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Kendilerini kanıtlama çabası içinde olmalarından dolayı (D, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Yetersiz hissettikleri ve söz sahibi olabilecek üstünlük kurabilecek bir alan/yöntem olarak gördükleri için (E, 27, Psikolog).

Anlatılar göstermektedir ki bekar kadınların da erkeklik algısı toplumdaki hegemonik erkeklik algısını inşa eden erkekliğin ispat edilmesi gereken bir olgu olduğu anlayışını desteklemektedir. Erkeklerin duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlandıkları, öfkelerini kontrol edememeleri de şiddet eyleminin gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Duygu ve düşüncelerini tam anlamıyla ifade edememeleri ve aile, toplumdan aldıkları yaşamdan (J, 43, Anasınıfı Öğretmeni).

Öfke kontrolleri bulunmadığı için (T, 34, Avukat).

Başarısızlıkları, problemleri ve sıkıntılarıyla, akıllarını kullanıp baş edemediklerinden dolayı (H, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Kişisel sebeplerden dolayı yapmadıkları/yaptıklarının sonucunu karşı tarafa yükleyebilmek, üstün konumda olabilmek bu sayede saygı duyulmasını sağlamak (N, 27, Sosyal Yardımlar İnceleme Görevlisi).

Yapılan vurgulardan anlaşıldığı kadarı ile katılımcıların genel algısı erkeklerin genelinin şiddet uygulayabileceği yönündedir. Toplumdaki erkek baskının fazla olması nedeniyle genel manadan her erkeğin şiddet uygulayabileceği görüşü ön plana çıktığı için bu anlamda kadınların da büyük oranda şiddet görmesi muhtemel bir durum olarak yorumlanmıştır.

2.5. Şiddetin Sosyo-Ekonomik Düzey İlişkisi

Bilindiği gibi toplumsal cinsiyet normlara göre evin geçimini temin etmekle yükümlü olan kişi erkektir. Dolayısı ile ekonomiyi elinde tutan kişi olması hasebi ile erkek ekonomik yetersizlik durumunda kendini ve eşini suçlayarak şiddet uygulayabilmektedir. Sayılan bu ön kabullere bağlı olarak şiddetin oluşmasında ekonomik faktörlerin rol oynadığı bilinmektedir. Ancak, dünyada nüfus tabanlı yapılan çalışmalar incelendiğinde; ailenin sahip olduğu gelir seviyesi ile kadına yönelik şiddetin her zaman lineer bir ilişki göstermediği görülmüştür (Kishor ve Johnson, 2004; Ellsberg ve Heisse, 2005).

Olabilir, doğrudan olmasa da ciddi tetikleyici olduğunu düşünüyorum (B,25, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Tetikleyicilerden biridir, sebeptir diyemem (E, 27, Psikolog).

Etken olabilir, sebep asla olmamalı (H, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Olabilir fakat ekonomik gücü olmayan birçok ailede şiddetin olmadığı gerçeği bu sebepten şiddet uygulayanları haksız çıkarmakta (N, 27, Sosyal Yardımlar İnceleme Görevlisi).

Türkiye’de farklı gelir gruplarıyla yapılan çalışmalarda genelde alt gelir grubundakilerde şiddetin fazla, üst gelir grubundakilerde ise şiddetin daha az görüldüğüne ilişkin sonuçlar yaygındır. Ama tartışmalı yayınlarda bulunmaktadır (Kocacık ve ark, 2007). Bu cevaplardan anlaşıldığı gibi bazı katılımcılar, ekonomik durumun şiddet üzerinde bir etkisi olduğunu düşünmekle birlikte bu durumun tek başına şiddet kaynağı olamayacağını belirtmektedirler. Şiddet, uygulayan için kendi seçtiği bir kontrol mekanizması olarak kullanılabilir. Aynı zamanda özellikle çocuklar için

disiplin etme amacına da hizmet ettiği birçok toplum tarafından kabul edilmektedir. Görüşülen kadınların şiddeti aile içinde küçük yaşlardan itibaren deneyimledikleri için kendi hayatları içerisinde şiddet aile içi disiplin aracı olarak şekillenmiştir. Daha önce belirttiğimiz gibi eril şiddet algısı görüşülen kadınlarda görülmemiştir. Şiddetin kontrol ve disiplin aracı olarak kurgulanması onu rutin hayatın bir parçası haline getirdiği görülmüştür.

Çocuklar için disiplin etme araç olarak kullanılır ancak uygun gördüğüm bir yöntem değil (E, 27, Psikolog).

Hayır, şiddet başkalarını zor durumda bırakma, ama şiddeti zorbalık ve baskı olarak görüyoruz (G, 24, Halkla İlişkiler).

Erkek zihniyetine göre (ataerkil büyüyen) bir yönetim aracıdır (K, 29, Sosyolog).

Şiddet uygulayan bireyin bıraktığı acıya göre düşünüp sorulmuşsa bu soru olabilir diyebilirim. Ama şiddete bir yöntem dememiz bence yanlış olabilir (L, 43, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Türkiye’de toplumsal kabuller incelendiğinde, erkeğin eşini ya da kızını dövmesi, erkeğin yapması gereken ‘görevi’ olarak kabul edilmiş, “kızını dövmeyen dizini döver” yaklaşımı ile de desteklenmiştir (Vatandaş 2003). Görüldüğü gibi katılımcıların tamamına yakını bu anlayışa paralel bir şekilde, şiddetin bir kontrol ve disiplin sağlama aracı olarak kullanılmasını doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir.

2.6. Kadına Yönelik Şiddet ve Korunma Yolları

Özellikle son on yıldır kadınların yaşadığı şiddetin daha görünür hale geldiği bilinmektedir. Bunda medyanın büyük rolü olduğu gibi, devletin hem bakanlık nezdinde hem de yerel yönetimler eli ile kadınlara sahip çıkmaya çalışmasının etkisi büyük olmuştur. Yeterli olup olmadığı tartışma konusu olmakla birlikte kadınlara şiddet sarmalından kurtulabilmeleri için pek çok alanda destek sunulmaktadır. Bu desteklerden bekar kadınların haberi olup olmadığı sorgulandığında pek çok katılımcının yasal haklarından haberdar olduğu görülmüştür.

6284 sayılı yasa kapsamında tedbir kararlarının yanı sıra bulunduğu ilçedeki ilgili merkezlere başvuru sağlanabilir (B,25, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Şiddet sonrasında kadınlar sosyal hizmetler il müdürlüğüne bağlı kadın konuk evlerinde barınabiliyor. 6284 sayılı yasa kapsamında koruyucu ve önleyici tedbir talebinde bulunabiliyor (H, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Kurumlara müracaat ederek kendi haklarını savunabilirler, bilgin var (J, 43, Anasınıfı Öğretmeni).

Evet 6284 sayılı kanun kapsamında yapılacak iş ve işlemleri yürüten ŞÖNİM’de görev yapmam sebebiyle konuya hakimim (L, 43, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

ŞÖNİM’ler, kadın sığınma evler, elektronik destek, ALO 183 vs (M, 24, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’na ait şiddet önleme ve izleme merkezlerine başvurarak kadın sığınma evlerine yerleştirilebilirler (N, 27, Sosyal Yardımlar İnceleme Görevlisi).

Toplumsal kuralların bir önlem alamadığı, hatta bazı cinsiyetçi söylemlerle desteklediği şiddet konusunda şiddet gören kadınların tek sığınağı devlet olmaktadır. Ülkemizde uzun yıllar aile içi şiddet devlet ve kolluk kuvvetleri tarafından görmezden gelinmiş, şiddete uğrayan kadınlar bir şekilde eşlerine evlerine geri döndürülmüş, şiddet devam ederse bunun suçlusu olarak görülmüştür. Fakat son 15 yıldır, özellikle Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulduktan sonra devletin kadınların mağduriyetleri ile ilgili birçok düzenleme yaptığına kanunlar çıkarıp, kuruluşlar kurduğuna şahit olunmaktadır.

Katılımcıların büyük bölümü devletin yasa ve müdahalelerinden haberdar olduğunu belirtmekle birlikte, bunların yetersiz olduğunu dile getirmektedir. Katılımcılar bahsedilen yetersizlikler ile ilgi olarak ise çıkarılan yasaların ayrıntılı ve belirleyici olması gerektiğini düşünmektedirler.

Daha ayrıntılı ve belirleyici olabilirdi. Hukuk düzeni açısından net ve kesin hükümler içermesi gerekir (D, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Biliyorum, Hala geliştirilmesi gerekse de kadın hakları ve şiddeti önleme açısından önemli bir adım olduğunu düşünüyorum (E, 27, Psikolog).

Evet, kanun boşlukları mevcut. Türkiye koşullarında yeterli düzeyde değil (K, 29, Sosyolog).

Yetersiz buluyorum. Kadına yönelik şiddeti engellerken cinayetlere sebep olabiliyor (H, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Temelinde “aile birliğini korumak” olan yasal düzenlemelerin aile içi şiddeti önlemeye çalışırken, aile dışında kalan kadınların şiddet olaylarına, hatta cinayetlerin yaşanmasına zemin hazırladığına vurgu yapılmaktadır.

Hayır, önlem alınmadığını düşünüyorum (A, 36, Özel Güvenlik).

Bu gibi konularda birçok parametre olduğunu düşünüyorum ve bu nedenle kanunlarda ciddi açıklar olduğunu söyleyebilirim (B,25, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Hayır, yeterli değil, çünkü bu kadar yasa, yönetmelik olmasına rağmen kadın cinayetleri yaşanmaya devam etmektedir (D, 26, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Hayır, yeterli bulmuyorum. Daha yaptırımcı bir yol izlenmelidir (I, 24, Muhasebe), hayır geliştirilmesi gerekiyor. Kanunda daha net tanımlamalar gereklidir (K, 29, Sosyolog).

Koruma yöntemleri yetersiz çünkü koruma altındaki veya koruma altına girmek üzere olan kadınların katledildiğini görüyoruz (M, 24, Sosyal Hizmetler Uzmanı).

Hayır, şiddetten korunmanın tek yolu toplumun kadın-erkek algısını değiştirmektir. Ve anlık önlemler şiddeti kalıcı olarak çözmeye yetmez (E, 27, Psikolog).

Katılımcılar sorunun yalnızca yasal düzenlemeler veya kolluk kuvvetleri ile çözülemeyeceğini, toplumun eğitilmesi ve kadına bakışın düzeltilmesinin gerektiğini belirtirken aynı zamanda uygulama yanlışlarını da öne sürmektedirler.

3. Sonuç

Şiddet birçok farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bunları fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet ana başlıkları altında incelemek mümkündür. Günümüzde daha çok kadın ve çocuklara yönelik şiddet tartışılmakla birlikte aslında şiddet hemen herkese karşı uygulanabilmektedir. Şiddetin nedenleri ise aslında şiddeti uygulayan kişi sayısı ile doğru orantılıdır. Çünkü herkesin uyguladığı şiddet için farklı farklı sebepler ileri sürmesi muhtemeldir. Bu çalışmanın konusu olan kadına yönelik şiddet son yıllarda Türkiye'nin gündemini sıklıkla meşgul etmeye başlamıştır. Toplumsal cinsiyetçi ve feminist bakış açısına göre, Türkiye'de kadına yönelik şiddetin arka planında; kadını ve kadın bedenini sahiplenme olgusu yer almaktadır. Bu durum feminist bakış açısına göre; erkek egemen kültürün erkeklere bahsettiği bir ayrıcalık olarak görülmektedir.

Türkiye'de kadınların uğradığı şiddetin bir sebebi de kadınların şiddet konusundaki farkındalığının yetersiz olmasıdır. Bu durumun nedeni ise ataerkil toplum yapısı, toplumsal olarak kadınların ikinci planda oluşunun bizzat kadınlar tarafından da kabul görmesidir.

Bu çalışmada; özellikle bekâr ve çalışan kadınların kadınlık-erkeklik konusundaki farkındalığı ve bunu nasıl anlamlandırdıkları, aile ortamları ve bu ortamlarda şiddet ile tanışma durumları ve bir olgu olarak şiddet konusundaki farkındalıkları anlaşılmalı çalışılmıştır. Verilen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla, katılımcılar için Türkiye'de kadın olmayı tarif eden kelime “zor”dur.

Kadınların aile içinde erkek kardeşleri ile olan farklılıkları da bir diğer argüman olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada kadınların şiddet konusundaki görüşlerini öğrenmek üzere içinde yaşadıkları aile ortamında şiddetin olup olmadığı, varsa kim tarafından hangi şekil ve şiddette uygulandığını ortaya koymak gerekmektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla büyük çoğunluğu şehirli, orta gelirli ailelerde büyümüş, nispeten huzurlu bir çocukluk geçirmiştir. Diğer taraftan bazı katılımcıların küçük yaşlarda toplumda kanıksanmış bir davranış olarak ebeveyn şiddetine maruz kaldığı belirlenmiştir. Evde babasının annesine şiddet uyguladığını gören erkek çocuğun bu davranışı ileride yakın çevresine eşine uygulama olasılığı çok yüksektir. Yine babasının annesine şiddet uyguladığına şahit olan kız çocuğunun bu durumu normalleştirilmesi ve ileride eşinden gördüğü şiddeti yadırgamama durumu ve bunu bir kader olarak görme eğilimi olacaktır (Aktaş, 2006: 31, 32). Ev içindeki ataerkil şiddet, daha güçlü olan bireyin, diğerlerini zorlayıcı gücün çeşitli biçimleriyle kontrol etmesinin kabul edilebilir bir şey olduğuna duyulan inanca dayanır ki bu inanç da bireylerin daha çok küçük yaşta ebeveynleri arasındaki şiddete şahitlik etmesi büyük rol oynamaktadır (Hooks, 2000: 63).

Katılımcıların büyük bir bölümü şiddeti, istenmeyen, rencide edici, küçük düşürücü, hak edilmeyen bir davranış olarak görmektedir. Aynı zamanda katılımcıların şiddet ile ilk olarak ailede tanıştıkları gözlenmektedir. Katılımcılar şiddeti ortaya çıkaran nedenler içinde ise, toplumsal yapının aile içi şiddeti kabul etmesi, ekonomik yetersizlikler, psikolojik sorunlar vb. etkenleri öne sürmektedir. Bir yandan bu şiddetin tanığı olarak, bir yandan kendisi de ailede şiddete maruz kalarak büyüyen çocuk yetişkinlik döneminde de şiddeti kabul edilebilir, kullanılabilir, işe yarayabilen, çatışmalarda başvurulabilir bir araç olarak görmekte ve kullanabilmektedir. Toplumda, ailede kadına yönelik şiddeti destekleyen, hak veren, meşrulaştıran tutumlar; bir yandan ailede kadının şiddet görmesini kolaylaştırırken, öte yandan maruz kaldığı şiddet için kadının suçlanmasına, bu şiddetin destek görmesine ve mağdur kadına yardım verilmemesine katkıda bulunmaktadır. Şiddete izin verilen, kullanılan şiddetin mazur görüldüğü, anlayışla karşılandığı ve toplumsal bir yaptırım olmadığı durumda da kadına yönelik şiddet uygulamaları artabilmektedir. Bu tutumları içselleştiren bireyler için de, ailede kadına yönelik şiddetin kullanılması ve bunun kabullenilmesi kolaylaşmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi olmayan, muhafazakar tutumlar, bir yandan direkt olarak kadına yönelik şiddet uygulamalarını kolaylaştıran bir zemin oluştururken, öte yandan, ailede kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları güçlendiren, besleyen zemini sağlamlaştırmakta ve böylelikle dolaylı olarak ailede kadına yönelik şiddetin artmasına yardımcı olabilmektedir.

Öte yandan kadına yönelik eşitsiz güç ilişkilerine dayalı şiddet ve bu şiddeti destekleyen tutumlar da, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi olmayan, muhafazakar tutumları güçlendirmektedir. Ailede kadına ve çocuklara yönelik şiddetin varlığı, kadına yönelik eşitlikçi olmaktan uzak, muhafazakar toplumsal cinsiyet rolleri ve ailede kadına yönelik şiddeti destekleyen tutumlar birbirleriyle etkileşim içinde; söz konusu şiddet sisteminin korunmasında, hem şiddet sarmalının kendi içinde güçlenmesinde hem de gelecek kuşaklara taşınmasında kritik aracılık işlevi görmektedirler. Yoksulluk, ekonomik sıkıntılar, eğitimsizlik gibi yapısal ve durumsal faktörler de bu şiddet sarmalının devamına ve güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Kadınların şiddete uğramaları halinde nerelere başvurabileceği, hakları ve devletin bu konudaki uygulamaları hakkında bilgi sahibi olup olmadığını anlamak üzere sorulan sorulara kadınların tamamına yakını, bu durumda yapılacak işlemler, başvurulacak makamlar ve yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişler fakat devlet tarafından alınan önlemlerin yetersiz olduğunu hatta bazı durumlarda şiddetin daha da yaygınlaşmasına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan kadınların şiddeti hiçbir şekilde tolere etmeyeceği, kadına yönelik şiddetin oluşmasında birçok parametrenin bir arada rol aldığına yönelik farkındalık

düzeylerinin yüksek olduğu, şiddetin nedenleri ve sonuçları hakkında bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Aktaş, A. M. (2006). *Aile içi şiddet*. İstanbul: Elma Yayınevi.
- Altınay, A. G., & Arat, Y. (2007). *Türkiye'de kadına yönelik şiddet*. İstanbul: Kişisel Yayınevi.
- Aslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T., & Temel, F. (2008). Ankara'da iki hemşirelik yüksek okulunun birinci ve dördüncü sınıflarından okuyan öğrencilerinin flört şiddetine maruz kalma, flört ilişkilerinde şiddet uygulama durumlarının ve bu konudaki görüşlerinin saptanması araştırması. *Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi*, Ankara.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (H. Aydın, Çev.). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Çetintaş, A. (2015). Sosyolojik kuramlara hakim temel paradigmlar çerçevesinde toplum-birey dualizmi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 25-42.
- Doğan, H. (2013). *Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde denetimli serbestlik uygulamalarının rolü*. Diyarbakır.
- Ellsberg, M., & Heise, L. (2005). *Researching violence against women: A practical guide for researchers and activists*. Washington DC, United States: World Health Organization, Path
- El-Zanaty, F., & Ann, W. (2006). Egypt Demographic and Health Survey 2005. Cairo, Egypt: Ministry of Health and Population, National Population Council, El-Zanaty and Associates, and ORC Macro.
- Erbek, E., Eradamlar, N., Beştepe, E., Akar, H., & Alpkan, L. (2004). Kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet: Üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam*, 17(4), 196-204.
- Gedik, E. (2016). Bir tüketim kültürü ürünü olarak anti-kahraman erkek imajları. *ViraVerita E-Dergi*, 4, 37-58.
- Gökkaya, V. B. (2009). Türkiye'de şiddetin kadın sağlığına etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 168-179.
- Halıcı, C. (2007). *Gazete haberlerinde kadına yönelik şiddet: Posta ve Takvim gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberleri üzerine bir araştırma*. Yayımlanmış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Işık, N., Bora, A., & Günal, A. (2002). 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler. *90'larda Türkiye'de Feminizm*.
- İlkkaracan, P., Gülçür, L., & Arın, C. (1996). *Sıcak yuva masalı: Aile içi şiddet ve cinsel taciz*. İstanbul: Metis Yayınları.
- İlkkaracan, P. (1998). Doğu Anadolu'da kadın ve aile. *Bilanço 98: 75 yılda kadınlar ve erkekler*. Tarih Vakfı Yayınları, 1998, pp. 173 -192.
- Karınca, E. (2008). *Kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler*. Ankara: TC. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Kerestecioğlu, İ. (2004). Kadınlara yönelik aile içi şiddet: Mücadele, kazanımlar ve sorunlar. *Birikim, Ağustos-Eylül*.

- Kishor, S., & Johnson, K. (2004). *Profiling domestic violence - a multi-country study*. Calverton, Maryland: ORC Macro.
- Kocacık, F., Kutlar, A., & Erselcan, F. (2007). Domestic violence against women: A field study in Turkey. *The Social Science Journal*, (44), 698-720.
- Maxwell, C. D., & Maxwell, S. R. (2003). Experiencing and witnessing familial aggression and their relationship to physically aggressive behaviors among Filipino adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, (12), 1432 – 1451.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (1996). *Evdeki terör: Kadına yönelik şiddet*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Özerkmen, N. (2012). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, 28, 1-19.
- Rivett, M. (2004), Treatment for perpetrators of domestic violence: Controversy in policy and practice. *Crim Behav Ment Health*, 16, 205-210.
- Stone, G., McKenry, P. C., & Clark, K. A. (1999). Fathers' participation in a divorce education program: A qualitative evaluation. *J Divorce Remarriage*, 30, 99-113.
- Straus, M. A. (2004). International Dating Violence Research Consortium. Prevalence of violence against dating partners by male and female university students worldwide. *Violence Against Women*, 10(7), 790–811.
- Sugarman, D., & Hotaling, G. (1989). Dating Violence: Prevalence, Context, and Risk Markers. *Violence in Dating Relationships* 1989; 3-32.
- Şentürk, Ş. (2012). *Kadına yönelik şiddetle mücadele iletişim eğitim programının etkililiği*. Yayımlanmış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- United Nation. (2003). *Birleşmiş Milletler kadına yönelik şiddetin önlenmesi bildirgesi*. G.A. res. 48/104, 48 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 217, U.N. Doc. A/48/49 (1993).
- Üstünel, A. Ö., Sakallı, A. E., Büyükgöze, S., Canbolat, T., & Güreli, Z. (2017). *Kadına yönelik şiddetle mücadelede "iyi" uygulamalar*. İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.
- Vahip, I., & Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(2), 107-114.
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve şiddet: Türkiye'de eşler arası şiddet*. Ankara: Uyum Ajans.
- WHO (2002). World Report on Violence and Health, Edited by Krug, E. G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., Lozano, R., World Health Organization, 2002 Geneva.
- WHO (2005). Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women, -(authors)Garcia-Moreno, C., Jansen, H.A.F.M., Ellsberg, M., Heise, L., Watts, C. World Health Organization, 2005, Geneva.
- Yüksel, İ., Çavlin, A., & Ergöçmen, B. (2015). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması, Ankara, 2015*. Ankara: T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.